

6

ELVIRA

*Carta de l'Elvira a la seva filla Flora,
escrita el 26 de juny de 2010 i llegida el 2 de juliol,
a les 11 de la nit, al pis d'Arenas*

Estimadíssima filla,

Sempre havia pensat que, arribat el dia en què jo fos gran, molt gran, i en què veiés a prop el meu final, t'escriuria sobre allò que havia estat el més important de la meua vida. Uns quants fulls que resumirien la meua infància i joventut primer, els anys al costat del teu pare després i, sobretot, el temps que, arribada tu, vas il·luminar la nostra existència. Aquest seria el meu llegat i tu la destinatària principal. Ara l'escenari, com acostuma a passar tan sovint, és força diferent del que pensava, però no importa, tant se val.

Veuràs... Anys enrere, quan em van diagnosticar el càncer de matriu i abans que el cirurgià em digués que s'havia de fer un buidament total, vaig pensar que havia arribat el moment d'escriure't, però, com en una torrentada d'estiu, en esclatar la malaltia espantosa els fets em van arrossegat. A cuita-corrents, de les radiografies vam passar a les biòpsies i, sense aturador, a les sessions de la bomba de cobalt, a l'extirpació de la matriu i els ovaris, a la radioteràpia i a una cosa que anomenen braquiteràpia i que vol dir que et col·loquen unes agulles a la vagina durant uns pocs dies... i tu saps que allò t'està cremant per dins, cremant i curant et prometen. I jo, com pots imaginar, em sentia sobrepassada, acovardida i insegura. Només tenia cinquanta-nou anys, i aquella va ser una sotragada terrible. Mai havia imaginat que em passaria una cosa així. Em despertava a les nits suant i em faltava l'aire. Pensava que era a les portes de la mort i el teu pare no sabia com consolar-me. Tu tenies els nens petits i la teva feina, i m'ajudaves com i quan podies, però amb nosaltres a Sabadell i vosaltres a Sant

Cugat veure'ns sovint no era fàcil. Ara dic que vaig tenir molta sort perquè he viscut vint anys més, però en aquella època em considerava la persona més desgraciada del món. Què havia fet jo, em preguntava, per agafar una porqueria com aquella? Sí, ja ho sé, no feia controls periòdics al ginecòleg, però tampoc els havien fet ni la meva mare ni les meves germanes i no els havia passat res. De totes totes, filla meva, no deixis de fer els controls, no cometis el mateix error que jo.

En aquella època vaig pensar que allò era el final de la funció, i aquest pensament em torturava perquè era massa aviat per a mi. Quan s'esdevé una calamitat com aquesta i penses que tot s'està acabant et desesperes. Però al cap de poc comproves que encara hi ha camí i més endavant te n'adones que el trajecte que restava encara valia la pena de recorre'l. Per això, filla meva, la primera cosa que et dic és "lluïta, lluïta sempre". No val lluitar una hora o un dia, s'ha de lluitar contínuament, sense defallir. Ho fem des que naixem. Pensa en l'infantó que pugna per trobar el pit de la mare i xucla i s'esforça i reclama i no decau: li va la vida. I passarà pel mateix desfici quan comenci a plantar-se sobre els peus i, flaquejant, caigui de cul perquè les cames no l'aguanten. Però s'aixecarà i de nou farà unes passes. Trontollant ho intentarà una i una altra vegada. Finalment, no pas el primer dia ni el segon ni el desè, però finalment ho aconseguirà. I així passarà amb totes i cadascuna de les fites que ens marca la senda de la vida. Fixa't que en els exemples que he posat hi ha sobretot baralla interior, desafiament a una part d'un mateix, convicció enfront el desencant, tossuderia contra la desídia, orgull contra la indiferència.

Filla, hem de lluitar malgrat tenir por de no sortir-ne! I al mateix temps hem de saber esperar, no voler aconseguir-ho tot de cop i al moment i confiar que la sembra doni fruits. En el meu cas, quan vaig patir el càncer de matriu, no vaig cantar victòria fins que van passar anys. Sempre hi havia la por d'una recaiguda. Quantes angúnies, quants dubtes!, però no podia suplicar una consulta al metge cada dia que se'm girava el cervell pensant en la metastasi. Esperar, aquesta és una de les tasques més feixugues dels malalts; esperar la propera revisió; esperar que el tractament funcioni tres setmanes, tres mesos, sis, el que convingui; esperar i lluitar també perquè no et dominin els fantasmes interiors. Així que cal esforçar-se i perseverar, aquesta és la fórmula.

Jo, com tantes altres persones, això de la brega diària ho vaig aprendre a casa. La meva mare cuidava dels quatre fills que tenia, mentre el pare

s'escarrassava al regadiu per collir unes quantes hortalisses al mateix temps que treballava per al senyor Delgado a les finques de pomeres i als oliverars. I a l'hivern, quan els ramats d'ovelles es recollien al poble per uns mesos, moltes nits, el pare, juntament amb altres homes, anava (a sou) als cortals del bestiar per protegir-los dels llops famolencs que baixaven de la serra udolant mentre rondaven els defores del terme a la cerca del seu botí.

El meu germà, que era el gran i que estava destinat a ajudar el pare, després de la mili es va quedar a Madrid, on va trobar feina en un taller de serralleria, i allí es va casar amb la tieta Consolación. A mi, de molt jove, en plena postguerra, em van trobar feina a casa del senyor Ramírez, que vivia a Tarragona. Era un tinent de l'exèrcit de Franco que ens va conèixer quan els nacionals van ocupar el poble a finals del 36. En aquella circumstància la meua mare va servir a la cantina dels soldats. Deu anys més tard, quan jo en tenia setze, els meus pares van decidir la meua partença perquè no volien que em rondés el fill del secretari. Segons els havien dit tenia els ulls posats en mi. "No vull veure't embolicada amb aquesta xusma. El que van fer amb el Serafí i la seva gent aquell estiu sinistre és imperdonable", em va dir el pare rotund. Jo no ho acabava d'entendre. Va ser molts anys després quan vaig descobrir, amb comptagotes, les infàmies d'aquells dies dissortats, com ara l'afusellament *ipso facto* del que era l'alcalde del poble quan hi va haver el *glorioso alzamiento nacional*. Es detenia i es matava per qualsevol fotesa: per no anar a missa el diumenge, per gelosies o per liquidar per la via ràpida un deute vençut. A les dones dels desafectes les embotien, forçades, unes barreges de pebrina i oli de ricí que a còpia de repetir-les les deixaven baldades. I algunes no es lliuraven de les violacions. No sé com ha pogut viure tanta gent sent veïns, veïns a tocar, i topant-se pel carrer, a les botigues o a l'església amb aquells que van fer —o van deixar fer— una malifeta a algú dels seus. Quant ressentiment ocult! Quin rosec més amarg de l'ànima i què difícil pot ser desprendre's d'ell! A casa van creure que una jove innocent com jo, en la flor de la vida, estaria millor en un altre indret, lluny de les vileses que el nostre poble havia viscut. I ja em tens a mi agafant la maleta i cap a Tarragona a treballar a casa del llavors capità, deixant aquella vida tan migrada, però allunyant-me dels meus que tant estimava.

A Tarragona els Ramírez van ser una veritable família per a mi. Jo ajudava a la casa i cuidava de la mare del capità, que era vídua. Tenia temps per anar a l'escola nocturna i als vint-i-dos vaig començar a estudiar per

a mestra. Era la meua vocació i a ella em vaig lliurar amb totes les meues forces. Ara penso que la senyora Rosalía, la vídua Ramírez, esperava que un cop jo hagués assolit un bon nivell seria una bona esposa per al Fernando. Però la veritat és que el Fernando, tot i ser molt obsequiós amb mi, mai em va festejar, i amb els anys es va quedar solter. Ell presumia que tenia les dones a cabassos, però ara penso, i que Déu em perdoni, que era una mica marieta.

De vegades m'afiguro que si hagués rumiat molt la meua anada a Catalunya tal vegada no hi hagués vingut. Que una noia de setze anys, castellana, anés a parar a una família de militars que a causa de les seves obligacions canviaria sovint de residència..., no ho sé, no era una perspectiva molt afalagadora que diguéssim. Però ja ho veus, així vaig conèixer el que seria el teu pare, més home que el mateix militar i també més sever, però amb un cor d'or. L'Agustí de jove va entrar a Correus per mediació d'un oncle que era canonge a la Seu. El passat comunista del seu pare —el teu avi Gervasi, que havia mort a Brunete— va quedar oblidat oficialment amb dues cartes de garantia. Només li calia signar sempre que convingués les repetitives adhesions al *Movimiento* quan el canviaven de lloc o quan rebia un petit ascens. Necessitava, això sí, lligar-se tot sovint una bena als ulls per passar per alt bramadisses com ara *¡Hable en cristiano, coño!* o *¡En este país si oyes ladrar solo puede ser un perro o un catalán!* No podia dir ni un tímid *bon dia* o un ràpid *adéu* en la llengua que sempre havien parlat a casa, des de petits.

L'Agustí ha estat un bon marit per a mi. El que jo no sé és si jo he estat una bona dona per a ell. Li he deixat anar moltes vegades això que et dic ara i sempre m'ha contestat amb un "quines rucades dius, dona". Ell em va seguir en el meu periple de mestra i va supeditar el seu treball al meu. Sempre va pensar que jo era superior a ell, ja veus, només perquè jo tenia el títol de mestra i ell no en tenia cap; això era el meu avantatge. Però tu saps que sense ell jo no hagués pogut tirar endavant i, sobretot, des del meu càncer de matriu. Allí és on vaig percebre amb més intensitat la importància de tenir un bon pal on aferrar-se enmig del temporal. A partir de les primeres sessions de radioteràpia el meu cap i el meu cos van estar en contínua baralla. El cap no parava de dir-me "això és pel teu bé, aquestes coïssors volen dir que t'estàs curant, que el mal va en retirada". Pobra de mi, no feia més que repetir com un papagai les frases d'ànim que em dedicaven els metges i els tècnics. Però, des d'aquells dies, les inflamacions de la bufeta de l'orina van ser constants i per la vagina m'hi sortia

un suc amb una olor de peix cru molt desagradable. Després van venir les diarrees i, el que era pitjor, una incontinença inesperada, imprevisible, vergonyant com no et pots imaginar. Però a la fi, un bon dia, molts mesos després del “buidatge total” —quines paraules més esfereïdores per a una dona!— i de les agulles radioactives, el cirurgià em va dir: “Elvira, està curada.” El veredicté havia estat favorable. Tocava donar-li les gràcies efusivament, m’havia salvat la vida!, però només se’m va ocórrer dir-li: “Doctor, i ara què?” Hauries d’haver vist la cara que va posar. La seva resposta, freda però categòrica, va ser: “La meua experiència en casos com el de vostè em diu que podrà fer una vida normal”. Pobre home! Una vida normal. Què sabia ell d’una vida normal? Tal vegada es pensava que fer una vida normal volia dir simplement poder parlar, poder menjar, poder caminar d’un lloc a l’altre... Sí, sí, això era possible, però és fer una vida normal anar a fer pipí cada dos per tres i sentir després, quan t’aixeques de la tassa, que no ho has buidat tot? I la diarrea imprevisible quan vas pel carrer o quan estàs asseguda al bus? I la coïssor a la vagina que fa que les relacions amb el teu home siguin pràcticament impossibles? Ah, la sexualitat! Quins impediments físics i també psíquics... Aquesta havia estat una cura miraculosa. Però jo era una dona sense ovaris. I on va una dona sense ovaris? Què podia fer amb la sequedat que t’esmoreeix la vagina fins a tornar-te-la eixuta com un cartró? Per a nosaltres la meua curació va comportar entre altres coses —i no va ser la menor— el final de la nostra vida íntima: un desenllaç esquerp, imprevist, brutal.

Després d’uns mesos, al llit, un davant de l’altre no sabíem com comportar-nos. Tornàvem als inicis, quan la nostra inexperiència ens feia ser cautes, quasi ridículs, amb els nostres amanyacs parsimoniosos plens d’indecisió. La flama de l’amor hi era, i tal vegada el desig, però la passió prenia la retirada. La malaltia havia fet estralls i, com quasi sempre quan la partida ha estat a cara o creu, els danys de l’ànima no eren més petits que els infligits al cos.

L’Agustí es va submergir més que mai en la seva col·lecció de segells, que, com saps, és la seva vida.

Per aquella època m’havien concedit la jubilació anticipada i la veritat és que no va ser cap regal. Els nens ho eren tot per a mi. La satisfacció de veure’ls progressar a l’aula, en les lectures i la comprensió de les frases; l’aventura d’endinsar-los en el coneixement del món que ens envolta; el propòsit de llaurar la seva ment amb el càlcul matemàtic més elemental...